

# 1 Γιατί φιλοσοφεί ο άνθρωπος;

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, Μετὰ τὰ φυσικά, Α 2, 98b12-28 [149 λ.]

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, Μετὰ τὰ φυσικά, Α 2, 98b12-28 [149 λ.]**

Διὰ γὰρ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον ἤρξαντο φιλοσοφεῖν, ἐξ ἀρχῆς μὲν τὰ πρόχειρα τῶν ἀτόπων θαυμάσαντες, εἶτα κατὰ μικρὸν οὕτω προϊόντες καὶ περὶ τῶν μειζόνων διαπορήσαντες, οἷον περὶ τε τῶν τῆς σελήνης παθημάτων καὶ τῶν περὶ τὸν ἥλιον καὶ τὰ ἄστρα καὶ περὶ τῆς τοῦ παντός γενέσεως. Ὁ δ' ἀπορῶν καὶ θαυμάζων οἴεται ἀγνοεῖν (διὸ καὶ ὁ φιλόμυθος φιλόσοφος πῶς ἐστίν· ὁ γὰρ μῦθος σύγκειται ἐκ θαυμασίων)· ὥστ' εἶπερ διὰ τὸ φεύγειν τὴν ἀγνοίαν ἐφιλοσόφησαν, φανερόν ὅτι διὰ τὸ εἰδέναι τὸ ἐπίστασθαι ἐδίωκον καὶ οὐ χρήσεώς τινος ἕνεκεν. Μαρτυρεῖ δὲ αὐτὸ τὸ συμβεβηκός· σχεδὸν γὰρ πάντων ὑπαρχόντων τῶν ἀναγκαίων καὶ τῶν πρὸς ῥαστώνην καὶ διαγωγὴν ἢ τοιαύτη φρόνησις ἤρξατο ζητεῖσθαι. Δῆλον οὖν ὡς δι' οὐδεμίαν αὐτὴν ζητοῦμεν χρεῖαν ἑτέραν, ἀλλ' ὥσπερ ἄνθρωπος, φαιμέν, ἐλεύθερος ὁ αὐτοῦ ἕνεκα καὶ μὴ ἄλλου ὦν, οὕτω καὶ αὐτὴν ὡς μόνην οὖσαν ἐλευθέραν τῶν ἐπιστημῶν· μόνη γὰρ αὕτη αὐτῆς ἕνεκέν ἐστιν.

Γιατί, ὅπως συμβαίνει καὶ τώρα, οἱ ἄνθρωποι ἀρχισαν για πρώτη φορά να φιλοσοφοῦν ἀπὸ περιέργεια καὶ θαυμασμό. Στὴν ἀρχὴ θεώρησαν ἄξια θαυμασμοῦ τὰ παράξενα τῆς καθημερινῆς ζωῆς καὶ, προχωρώντας σιγὰ σιγὰ με αὐτὸν τὸν τρόπο, ἀρχισαν νὰ προβληματίζονται καὶ γιὰ τὰ πιο σημαντικά, ὅπως λ.χ. γιὰ τὰ φαινόμενα τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου, γιὰ τὰ ἄστρα, γιὰ τὴ γέννηση τοῦ σύμπαντος. Αὐτὸς ὅμως που ἀπορεῖ καὶ που θαυμάζει, ἀντιλαμβάνεται ὅτι ἀγνοεῖ (γί' αὐτὸ καὶ ὁποῖος ἀγαπᾷ τοὺς μύθους εἶναι κατὰ κάποιο τρόπο καὶ φιλόσοφος, ἀφοῦ οἱ μῦθοι συντίθενται ἀπὸ γεγονότα θαυμάσια). Εφόσον λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι φιλοσόφησαν γιὰ νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὴν ἀγνοιά τους, εἶναι φανερό ὅτι ἐπιζητήσαν τὴν ἐπιστῆμην γιὰ τὴν ἴδια τὴ γνώση καὶ ὄχι χάριν κάποιας χρησιμότητος. Αὐτὸ φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν πορεία τῶν πραγμάτων. Μόνο ὅταν ὅλες σχεδὸν οἱ ἀμέσες ἀνάγκες τοὺς ικανοποιήθηκαν, καὶ τὸ ἴδιο συνέβη με τὴν ἀνεση καὶ τὴν ἀπόλαυσή τους, μόνο τότε οἱ ἄνθρωποι στράφηκαν σ' αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὴν πνευματικὴ ἀναζήτηση. Εἶναι λοιπὸν φανερό ὅτι τὴ γνώση αὕτη δὲν τὴν ἐπιζητοῦμε γιὰ νὰ καλύψει ἄλλη ἀνάγκη, ἀλλὰ, ὅπως λέγεται ὅτι ἐλεύθερος εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος που ὑπάρχει γιὰ τὸν εαυτὸ του καὶ ὄχι γιὰ κάποιον ἄλλον, ἐτσι ἐπιζητοῦμε καὶ αὐτὴν ὡς τὴ μόνη ἐλεύθερη ἐπιστῆμην· γιὰτὶ εἶναι ἡ μόνη που ὑπάρχει γί' αὐτὴν τὴν ἴδια.

(μετάφραση Β. Κάλφας)

# ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΑΠΟ ΦΑΚΕΛΟ ΥΛΙΚΟΥ

Στα φιλοσοφικά κείμενα της ελληνικής αρχαιότητας συναντάται συχνά η ιδέα ότι **κάθε δραστηριότητά μας έχει έναν λόγο που συμβαίνει, έναν σκοπό προς τον οποίο αποβλέπει**. Αυτό το «γιατί» το ρωτάμε πρώτα για την ίδια τη φιλοσοφία. Ο **Αριστοτέλης**, θέλοντας να διακρίνει τη φιλοσοφία από άλλες μορφές γνώσης, αναζητά την απάντηση με **εμπειρικό τρόπο**: ξεκινά από την παρατήρηση ότι όλοι οι άνθρωποι επιζητούν τη γνώση, την οποία κατακτούν μέσα από τις αισθήσεις, και προχωρούν από την εμπειρία που αφορά τα επιμέρους πράγματα στην τέχνη και την επιστήμη. Για να καταλάβουμε για ποιον λόγο φιλοσοφούμε, πρέπει να ορίσουμε τι είναι φιλοσοφία και να εξετάσουμε με ιστορική ματιά το πώς άρχισαν οι άνθρωποι να φιλοσοφούν.

# ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΑΠΟ ΒΙΒΛΙΟ

Διὰ γὰρ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον ἤρξαντο φιλοσοφεῖν, ἐξ ἀρχῆς μὲν τὰ πρόχειρα τῶν ἀτόπων θαυμάσαντες, εἴτα κατὰ μικρὸν οὕτω προϊόντες καὶ περὶ τῶν μειζόνων διαπορήσαντες, οἷον περὶ τῶν τῆς σελήνης παθημάτων καὶ τῶν περὶ τὸν ἥλιον καὶ τὰ ἄστρα καὶ περὶ τῆς τοῦ παντὸς γενέσεως. Ὁ δ' ἀπορῶν καὶ Θαυμάζων οἶεται ἀγνοεῖν (διὸ καὶ ὁ φιλόμυθος φιλόσοφος πῶς ἐστίν· ὁ γὰρ μῦθος σύγκειται ἐκ θαυμασίων)· ὥστ' εἶπερ διὰ τὸ φεύγειν τὴν ἄγνοιαν ἐφιλοσόφησαν, φανερὸν ὅτι διὰ τὸ εἰδέναι τὸ ἐπίστασθαι ἐδίωκον καὶ οὐ χρήσεώς τινος ἔνεκεν. Μαρτυρεῖ δὲ αὐτὸ τὸ συμβεβηκός· σχεδὸν γὰρ πάντων ὑπαρχόντων τῶν ἀναγκαίων καὶ τῶν πρὸς ῥαστώνην καὶ διαγωγὴν ἢ τοιαύτη φρόνησις ἤρξατο ζητεῖσθαι. Δῆλον οὖν ὥς δι' οὐδεμίαν αὐτὴν ζητοῦμεν χρεῖαν ἐτέραν, ἀλλ' ὥσπερ ἄνθρωπος, φαμέν, ἐλεύθερος ὁ αὐτοῦ ἔνεκα καὶ μὴ ἄλλου ὄν, οὕτω καὶ αὐτὴν ὥς μόνην οὔσαν ἐλευθέραν τῶν ἐπιστημῶν· μόνη γὰρ αὕτη αὐτῆς ἔνεκέν ἐστιν.

# ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ (Β. ΚΑΛΦΑ) ΑΠΌ ΒΙΒΛΙΟ

Γιατί, όπως συμβαίνει και τώρα, οι άνθρωποι άρχισαν για πρώτη φορά να φιλοσοφούν από περιέργεια και θαυμασμό. Στην αρχή θεώρησαν άξια θαυμασμού τα παράξενα της καθημερινής ζωής και, προχωρώντας σιγά σιγά με αυτόν τον τρόπο, άρχισαν να προβληματίζονται και για τα πιο σημαντικά, όπως λ.χ. για τα φαινόμενα της σελήνης και του ήλιου, για τα άστρα, για τη γέννηση του σύμπαντος. Αυτός όμως που απορεί και που θαυμάζει, αντιλαμβάνεται ότι αγνοεί (γι' αυτό και όποιος αγαπά τους μύθους είναι κατά κάποιο τρόπο και φιλόσοφος, αφού οι μύθοι συντίθενται από γεγονότα θαυμάσια). Εφόσον λοιπόν οι άνθρωποι φιλοσόφησαν για να ξεφύγουν από την άγνοιά τους, είναι φανερό ότι επιζήτησαν την επιστήμη για την ίδια τη γνώση και όχι χάριν κάποιας χρησιμότητας. Αυτό φαίνεται και από την πορεία των πραγμάτων. Μόνο όταν όλες σχεδόν οι άμεσες ανάγκες τους ικανοποιήθηκαν, και το ίδιο συνέβη με την άνεση και την απόλαυσή τους, μόνο τότε οι άνθρωποι στράφηκαν σ' αυτού του είδους την πνευματική αναζήτηση. Είναι λοιπόν φανερό ότι τη γνώση αυτή δεν την επιζητούμε για να καλύψει άλλη ανάγκη, αλλά, όπως λέγεται ότι ελεύθερος είναι εκείνος ο άνθρωπος που υπάρχει για τον εαυτό του και όχι για κάποιον άλλον, έτσι επιζητούμε και αυτήν ως τη μόνη ελεύθερη επιστήμη. γιατί είναι η μόνη που υπάρχει γι' αυτήν την ίδια.

# ΣΧΟΛΙΑ ΦΑΚΕΛΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

- *θαυμάζω*: μένω έκθαμβος, νιώθω έκπληξη για κάτι. Το ρήμα δεν μπορεί να αποδοθεί πλήρως στα νέα ελληνικά, καθώς περιλαμβάνει τόσο την έκπληξη (ευχάριστη ή δυσάρεστη, άρα και την αμηχανία) όσο και την περιέργεια και τον θαυμασμό. Το *θαυμάζειν* αποτελεί και για τον Πλάτωνα αρχή της φιλοσοφίας: *μάλα γὰρ φιλοσόφου τοῦτο τὸ πάθος, τὸ θαυμάζειν. οὐ γὰρ ἄλλη ἀρχὴ φιλοσοφίας ἢ αὕτη* [: έντονα ο φιλόσοφος βιώνει την έκπληξη και τον θαυμασμό. και δεν είναι άλλη η αρχή της φιλοσοφίας παρά ακριβώς αυτή] (*Θεαίτητος* 155d).
- *φιλοσοφῶ*: Στην αρχική του ετυμολογική σημασία (*φιλῶ* + *σοφία*) το ρήμα σημαίνει «αγαπῶ τη σκέψη και τη γνώση». Η φιλοσοφία είναι φιλία, επιθυμία σοφίας. Στην *Πολιτεία* (475b) του Πλάτωνα λέγεται: *καὶ τὸν φιλόσοφον σοφίας φήσομεν ἐπιθυμητὴν εἶναι*. Ο Αριστοτέλης συνδέει άμεσα τη φιλοσοφική δραστηριότητα με την αναζήτηση της αλήθειας: *ὀρθῶς δ' ἔχει καὶ τὸ καλεῖσθαι τὴν φιλοσοφίαν ἐπιστήμην τῆς ἀληθείας* [: είναι σωστό που καλεῖται η φιλοσοφία επιστήμη της αλήθειας] (*Μετὰ τὰ Φυσικά*, 993b19-20). Γι' αυτόν η φιλοσοφία αποσκοπεί στην καθαρή γνώση και όχι στη χρησιμότητα. Ήδη, λοιπόν, από την αρχαιότητα το ρήμα *φιλοσοφῶ* άρχισε να αποκτά την ειδικότερη σημασία που έχει και σήμερα: στοχάζομαι, αναζητώ και ερευνῶ σε έκταση και βάθος τη φύση των πραγμάτων και τη αλήθεια των όντων, τη γνώση, τις αξίες κ.λπ.
- *ἀπορῶ* (στερ. *α-* + *πόρος*): βρίσκομαι σε αδιέξοδο και αμηχανία, αδυνατώ να καταλάβω και να εξηγήσω κάτι· διατυπώνω απορία, ρωτῶ να μάθω κάτι. Ο Αριστοτέλης (*Μετὰ τὰ Φυσικά*, 993a30 κ.ε.) παρομοιάζει τη διάνοια που βιώνει την *ἀπορία* με διάνοια δεμένη που επιδιώκει λύση (λύσιμo). Με αυτό τον τρόπο η *ἀπορία* γίνεται αφετηρία φιλοσοφικής αναζήτησης.
- *φρόνησις*: Στο χωρίο αυτό η φρόνησις είναι ισοδύναμη νοηματικά με την *σοφίαν* ή *ἐπιστήμην*. Σε άλλ κείμενα του Αριστοτέλη (π.χ. στα *Ἠθικά Νικομάχεια*) θα πάρει τη σημασία μιας συγκεκριμένης διανοητικής αρετής, αυτής που επιτρέπει στον άνθρωπο να κάνει σωστές ηθικές επιλογές σε πρακτικά ζητήματα της καθημερινής ζωής.
- *ἐπιστήμη*: ακριβής γνώση. Αντίστοιχα, το ρήμα *ἐπίσταμαι* σημαίνει «γνωρίζω καλά», «γνωρίζω με βεβαιότητα». Κατά τον Αριστοτέλη η *ἐπιστήμη* συνδέεται άμεσα με τη λογική λειτουργία του ανθρώπου: *ἐπιστήμη δ' ἅπασα μετὰ λόγου ἐστί* (*Αναλυτικά Ὑστερα*, 100b10). Η *ἐπιστήμη* υπερβαίνει την απλή εμπειρική μάθηση αλλά και τη γνώση μιας τέχνης. Αποτελεῖ σύνολο τεκμηριωμένων γνώσεων σε συγκεκριμένο και διακριτό τομέα του επιστητού.

## ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, ΜΕΤΑ ΤΑ ΦΥΣΙΚΑ 2, 98b12-28 [149 λ.]

- Στο έργο αυτό, το οποίο απαρτίζεται από 14 βιβλία που πήραν τις ονομασίες τους από τα γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου, παρουσιάζεται η «πρώτη φιλοσοφία» του Αριστοτέλη, και η ονομασία του φανερώνει ότι ερευνά τις πρώτες αιτίες της πραγματικότητας.
- Στο Α' βιβλίο προσδιορίζεται η σοφία, εξετάζεται η θεωρία των 4 αιτίων, τα οποία έρχονται σε αντιπαράθεση με τις πρώτες αιτίες που καθορίστηκαν από τους προσωκρατικούς. Επίσης, γίνεται αναφορά στους Πυθαγορείους και στους Ελεάτες φιλοσόφους, ενώ έπεται η κριτική ανάλυση της πλατωνικής θεωρίας των ιδεών.
- Ειδικότερα, όσον αφορά το βασικό θέμα του συνόλου του έργου, αυτό είναι το «ὄν ἢ ὅν», δηλαδή το απόλυτο ον χωρίς ιδιότητες. Εδώ φαίνεται πως η μεταφυσική του Αριστοτέλη είναι στην ουσία οντολογία, γνώση του όντος και μάλιστα στην καθολικότητα και απολυτότητά του «καθόλου» (η επιστήμη του, λοιπόν, είναι καθολική και εμπεριέχει όλες τις υπόλοιπες) Δεδομένου, λοιπόν, ότι το ον στην ολότητά του είναι στην ουσία η «πρώτη οὐσία καὶ ἀκίνητος» ταυτίζεται με τον θεό. Ως εκ τούτου, η πρώτη φιλοσοφία και η θεολογία έχουν το ίδιο αντικείμενο αναφοράς και ταυτίζονται, αφού το «ὄν ἢ ὅν» είναι «θεϊκό ον».

# 1<sup>ο</sup> επιχείρημα

- Οι άνθρωποι αναρωτιούνταν για όσα αξιοπερίεργα συνέβαιναν στην απλή καθημερινότητα και αργότερα για τα πιο σημαντικά που σχετίζονταν με τη φύση και το σύμπαν.
- Η απορία, ο θαυμασμός τους οδήγησε στη φιλοσοφία
- Όποιος απορεί έχει συνειδητή γνώση της άγνοιάς του και ως εκ τούτου αυτός που φιλοσοφεί
- Έτσι, οι άνθρωποι ασχολήθηκαν με τη φιλοσοφία για να αποδεσμευτούν από την άγνοια και όχι αποσκοπώντας σε κάποια χρησιμότητα/ωφέλεια.

# 2<sup>ο</sup> επιχείρημα

- Οι μύθοι αναφέρονται σε περίεργα γεγονότα/πράγματα που εξάπτουν την περιέργεια.
- Όποιος νιώθει περιέργεια για κάτι, δηλαδή απορία και έκπληξη, δηλαδή θαυμασμό (με την αρχαιοελληνική σημασία) οδηγείται στη συνειδητοποίηση της άγνοιάς του.
- Όποιος αγνοεί επιδιώκει την εύρεση της γνώσης
- Όποιος αγαπά τους μύθους (με τα παράξενα που περιέχει) επιδιώκει και αυτός τη γνώση.
- Όποιος αγαπά τους μύθους (φιλόμυθος) μοιάζει με αυτόν που αγαπά τη σοφία (φιλόσοφος), δηλαδή τη γνώση της αλήθειας.

# 3<sup>ο</sup> επιχείρημα

- Οι άνθρωποι αρχικά κάλυψαν τις βασικές τους ανάγκες και στη συνέχεια στράφηκαν στη φιλοσοφία.
- Άρα όταν ξεκίνησαν να φιλοσοφούν είχαν ικανοποιήσει τις βιοτικές τους ανάγκες και ζούσαν άνετα.
- Ως εκ τούτου η φιλοσοφική αναζήτηση δεν αποσκοπούσε στην κάλυψη κάποιας ανάγκης αλλά στον εαυτό της.
- Άρα, οι άνθρωποι στράφηκαν στη φιλοσοφία για να αποδεσμευθούν από τα δεσμά της άγνοιας και να αποκτήσουν γνώση όχι, όμως, για χάρη κάποιας συγκεκριμένης ωφέλειας που θα προέκυπτε.

# 4<sup>ο</sup> επιχείρημα

- Μόνο ο άνθρωπος που υπάρχει για τον εαυτό του είναι ελεύθερος.
- Ελεύθερο είναι κάθε τι που υπάρχει για χάρη του εαυτού του.
- Η φιλοσοφία είναι η μοναδική ελεύθερη από τις επιστήμες, καθώς η ύπαρξής αποσκοπεί απλά στην ικανοποίηση της ανθρώπινης περιέργειας και εύρεσης της αληθινής γνώσης και όχι κάποιας πρακτικής ωφέλειας.

Διὰ γὰρ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον ἦρξαντο φιλοσοφεῖν, ἐξ ἀρχῆς μὲν τὰ πρόχειρα τῶν ἀτόπων θαυμάσαντες,

Το «γάρ» είναι αιτιολογικός σύνδεσμος, ο οποίος συνδέει τη φράση αυτή με όσα προηγούνται («Ὅτι δ' οὐ ποιητική, δῆλον καὶ ἐκ τῶν πρώτων φιλοσοφησάντων»). Ο Αριστοτέλης εδώ ίσως έχει στο νου το χωρίο του «Θεαίτητου» που έγραψε ο Πλάτωνας στο οποίο αναφέρεται: «Αυτό είναι το μεγάλο πάθος του φιλοσόφου, το να απορεί. Γιατί μόνο αυτή είναι η αρχή της φιλοσοφίας». Στα αρχαία ελληνικά το ρήμα «θαυμάζω σημαίνει απορώ και εκπλήσσομαι θετικά ή αρνητικά». Έτσι ο θαυμασμός σήμαινε και την περιέργεια, την διέγερση του ενδιαφέροντος του ανθρώπου για ό,τι δεν μπορεί να εξηγήσει, γεγονός που τον οδηγεί στην αναζήτηση και έρευνα.

# τὰ πρόχειρα τῶν ἀτόπων

**Πρόκειται για τα αξιοπερίεργα, τα παράξενα γεγονότα της απλής καθημερινότητας. Ο Αλέξανδρος, ο σχολιαστής του Αριστοτέλη, αναφέρει πως εδώ συμπεριλαμβάνονται φαινόμενα όπως ο μαγνητισμός, οι κεραυνοί...**

εἴτα κατὰ μικρὸν οὕτω προϊόντες καὶ περὶ τῶν μειζόνων διαπορήσαντες, οἷον περὶ τε τῶν τῆς σελήνης παθημάτων καὶ τῶν περὶ τὸν ἥλιον καὶ τὰ ἄστρα καὶ περὶ τῆς τοῦ παντὸς γενέσεως.

Μετά την εύρεση απαντήσεων στα απλά καθημερινά αξιοπερίεργα συμβάντα προχώρησαν στη διερεύνηση περιπλοκότερων θεμάτων, όπως π.χ. οι πλανήτες. Η ανθρώπινη σκέψη, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, φαίνεται να έχει εξελικτική πορεία, καθώς κινείται διαδοχικά από την κατάκτηση γνώσεων για την ικανοποίηση ενός βασικού βιοτικού επιπέδου προς την αναζήτηση της θεωρητικής γνώσης που δεν εξυπηρετεί κάποια πρακτική σκοπιμότητα, (ακόμα και αν προσφέρει οφέλη).

Ίσως εδώ ο Σταγειρίτης έχει υπόψη του τους προσωκρατικούς φιλοσόφους του 5<sup>ου</sup> και 6<sup>ου</sup> αι. π.Χ., οι οποίοι ασχολήθηκαν με την κοσμολογία και φυσιολογία και στηρίχθηκαν στον ορθολογισμό και όχι στο μύθο προκειμένου να εξηγήσουν τους φυσικούς και συμπαντικούς νόμους.

Ὁ δ' ἀπορῶν καὶ θαυμάζων οἶται ἀγνοεῖν(διὸ καὶ ὁ φιλόμυθος φιλόσοφος πῶς ἐστίν· ὁ γὰρ μῦθος σύγκειται ἐκ θαυμασίων)·

Ἡ ἀπορία καὶ ὁ θαυμασμός με τὴ σημασία τῆς ἐκπληξῆς ἔκαναν τοὺς ἀνθρώπους νὰ συνειδητοποιήσουν τὴν ἀγνοιά τοὺς καὶ ἐτσί ἀρχισαν νὰ φιλοσοφοῦν.

Ὁ Ἀριστοτέλης σε παρένθεση κλείνει μιὰ σκέψη του, ἡ ὁποία συνειρμικά συνδέει τὴ φιλοσοφία με τὸν μῦθο, μέσω των ὁποίων οἱ ἄνθρωποι προσπαθοῦν νὰ λύσουν τὶς ἀπορίες τοὺς γιὰ βασικά ζητήματα, μετερχόμενοι, βέβαια διαφορετικό τρόπο.

Οἱ μῦθοι ἀναφέρουν ἀξιοπερίεργα γεγονότα που ἐξάπτουν τὴν περιέργεια των ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι συνειδητοποιοῦν τὴν ἀγνοιά τοὺς καὶ ἐπιζητοῦν τὴ γνῶση τῆς ἀλήθειας. Ἐτσί, οἱ φιλόμυθοι συμπεριφέρονται ὅπως οἱ φιλόσοφοι.

Μέσα στους μῦθους, ὅπου ἀναφέρονται ἀξιοπερίεργα γεγονότα, οἱ φιλόσοφοι ἐντοπίζουν τὴ λανθάνουσα ἀλήθεια, ἡ ὁποία παρουσιάζεται ἀλληγορικά. Γιὰ αὐτό ὁ φιλόμυθος εἶναι καὶ φιλόσοφος.

ὥστ' εἴπερ διὰ τὸ φεύγειν τὴν ἄγνοιαν ἐφιλοσόφησαν, φανερόν ὅτι διὰ τὸ εἰδέναι τὸ ἐπίστασθαι ἐδίωκον καὶ οὐ χρήσεώς τινος ἔνεκεν.

Σε αυτό το χωρίο απαντά το «μοτίβο της ελεύθερης γνώσης» κατά το οποίο η φιλοσοφία αποσκοπεί μόνο στην γνώση και όχι σε κάτι άλλο, π.χ. σε κάποια χρησιμότητα.

**Χαρακτηριστική είναι η χρήση του ρηματικού τύπου «ἐδίωκον» που αναδεικνύει την ορμή που κατευθύνει τον άνθρωπο στην διερεύνηση της γνώσης.**

# 3μερής διαίρεση επιστήμης

- **Ποιητική:** αφορά τις κατασκευαστικές τέχνες για την ικανοποίηση των καθημερινών βιοτικών αναγκών.
- **Πρακτική:** αφορά την συμπεριφορά του ανθρώπου και εμπεριέχει
  - ❑ Πολιτική
  - ❑ Ρητορική
  - ❑ Διαλεκτική
  - ❑ Ηθική
- **Θεωρητική:** είναι η ανώτερη όλων και εμπεριέχει:
  - ❑ Μαθηματικά
  - ❑ Φυσική
  - ❑ Πρώτη Φιλοσοφία = θεωρητική γνώση των πρώτων αρχών και αιτίων της πραγματικότητας.

Μαρτυρεῖ δὲ αὐτὸ τὸ συμβεβηκός· σχεδὸν γὰρ πάντων ὑπαρχόντων τῶν ἀναγκαίων καὶ τῶν πρὸς ῥαστώνην καὶ διαγωγὴν ἡ τοιαύτη φρόνησις ἤρξατο ζητεῖσθαι.

- ❖ Ο ἄνθρωπος ανέπτυξε πρώτα τις απαραίτητες γνώσεις για την καθημερινή διαβίωση και απόλαυση και στη συνέχεια στράφηκε στη γνώση που δεν αποσκοπούσε σε άλλη χρησιμότητα παρά μόνο στον εαυτό της.
- ❖ Η φιλοσοφία συνδέεται με τον ελεύθερο χρόνο, καθώς οι ἄνθρωποι ασχολούνται με την ελεύθερη γνώση αφού ἔχουν αποδεσμευθεῖ από τις ἀνάγκες του καθημερινού βίου (ένδυση, στέγη, τροφή...). Ο Αριστοτέλης συνδέει τη φιλοσοφία με τη ραστώνη, την χαλάρωση και την απόλαυση.
- ❖ Χαρακτηριστική εἶναι ἡ χρήση του ρηματικού τύπου «ζητεῖσθαι» που ἀναδεικνύει τὴν ορμὴ που κατευθύνει τὸν ἄνθρωπο στὴν διερεύνηση τῆς γνώσης.

# Δῆλον οὖν ὡς δι' οὐδεμίαν αὐτὴν ζητοῦμεν χρεῖαν ἑτέραν,

- Λέγεται πως το Α΄ βιβλίο των «Μετά τα Φυσικά» απαντούσε στον Ισοκράτη, ο οποίος διατεινόταν ότι η αληθινή φιλοσοφία αποσκοπεί στην πρακτική ωφέλεια και δεν ταυτίζεται με τα φλύαρα και ανούσια λόγια των φιλοσόφων.
- Με τη χρήση του α' πληθυντικού στο «ζητοῦμεν » ο Αριστοτέλης εντάσσει τον εαυτό του στους φιλοσόφους και μάλιστα στους οπαδούς της πλατωνικής φιλοσοφίας, οι οποίοι αντιτίθενται στον ανωτέρω ισχυρισμό του Ισοκράτη. Χαρακτηριστική είναι η χρήση αυτού του ρηματικού τύπου που αναδεικνύει την ορμή που κατευθύνει τον άνθρωπο στην διερεύνηση της γνώσης.

ἀλλ' ὥσπερ ἄνθρωπος, φαμέν, ἐλεύθερος ὁ αὐτοῦ ἔνεκα καὶ μὴ ἄλλου ὦν, οὕτω καὶ αὐτὴν ὡς μόνην οὔσαν ἐλευθέραν τῶν ἐπιστημῶν· μόνη γὰρ αὕτη αὐτῆς ἔνεκέν ἐστιν.

Με μια αναλογία ο Αριστοτέλης επιδιώκει να καταστήσει σαφές ότι η φιλοσοφία ταιριάζει στον ελεύθερο άνθρωπο. Παραλληλίζει τον ελεύθερο άνθρωπο με τη φιλοσοφία. Όπως ο ελεύθερος άνθρωπος υπάρχει για τον εαυτό του και μόνο, σε αντίθεση με τον δούλο, ο οποίος υπάρχει για να προσφέρει υπηρεσίες σε άλλους ανθρώπους, έτσι και η φιλοσοφία υπάρχει μόνο για τον εαυτό της και όχι για να εξυπηρετήσει κάποια ανάγκη. Έτσι, η φιλοσοφία από όλες τις επιστήμες είναι η μοναδική ελεύθερη. Επίσης, δεν εξαρτάται από τις προϋπάρχουσες γνώσεις και αφορά αντικείμενα που δεν εξαρτώνται από άλλα, καθώς αποτελούν τα ίδια τις πρώτες αρχές και αιτίες. Επομένως, η φιλοσοφία αποτελεί την κατάκτηση της γνώσης των πρώτων αρχών και αιτίων.

# Επιστήμη - Τέχνη – Εμπειρία

- Η επιστήμη όπως και η τέχνη αφορούν τη γενικευμένη γνώση σε αντίθεση με την εμπειρία, η οποία αφορά ειδικές μεμονωμένες περιπτώσεις.
- Η λέξη «τέχνη» στα αρχαία ελληνικά δηλώνει και τις καλές τέχνες με την νεοελληνική σημασία αλλά και κάθε τομέα του επιστητού που απαιτεί γνώσεις για την εκτέλεση κάποιου έργου.

# Επαγωγική μέθοδος, Διαλεκτική & Εμπειρισμός

- Η σκέψη του Σταγειρίτη φιλοσόφου διέπεται από τη **διαλεκτική** σκέψη, καθώς όπως φαίνεται διαλέγεται με τις απόψεις των ανθρώπων και των προγενέστερων του φιλοσόφων προκειμένου να τις υποστηρίξει ή καταρρίψει.
- Με **επαγωγικό** τρόπο ο Αριστοτέλης επεξεργάζεται τα δεδομένα προκειμένου να αποδείξει τις δικές του θέσεις. Αξιοποιεί τα «ένδοξα», τις ευρέως αποδεκτές απόψεις για να καταλήξει στα δικά του συμπεράσματα. Ως ένδοξα στην παρούσα ενότητα χρησιμοποιεί τις αποδεκτές απόψεις ότι οι άνθρωποι άρχισαν τη φιλοσοφία από περιέργεια. Το γεγονός ότι η άποψη αυτή αποτελεί ένδοξον ενισχύεται από τη χρήση του ρήματος «φαμέν» σε α' πληθυντικό πρόσωπο αναδεικνύοντας ότι οι άνθρωποι γενικά και ο ίδιος ο Αριστοτέλης αποδέχονται ως αλήθεια αυτή την άποψη.
- Ο Αριστοτέλης, σε αντίθεση με τον Πλάτωνα, ο οποίος ήταν φυσιολογία πιο ποιητική, ήταν **εμπειριστής**. Βασιζόταν στην εμπειρική πραγματικότητα και επιδίδονταν στη διερεύνηση του αισθητού κόσμου. Οι εποπτείες των αισθήσεων για τον Σταγειρίτη τον βοήθησαν στη φιλοσοφική του αναζήτηση.

# ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΓΝΩΣΗ

- Στάδια γνώσης: αίσθηση – μνήμη – παραστάσεις – εμπειρία – ειδικές πρακτικές γνώσεις στον τομέα των επαγγελμάτων και της επιστήμης. **Βέβαια, η γνώση είναι σημαντικότερη της εμπειρίας, αφού δεν περιγράφει μόνο το φαινόμενο αλλά και το ερμηνεύει.**
- Ο Αριστοτέλης έχει, επίσης, κατά νου την ιστορική πορεία της ελληνικής φιλοσοφικής σκέψης, εφόσον γνωρίζει ότι οι πρώτοι φιλόσοφοι ήταν **φυσιολόγοι, φυσικοί φιλόσοφοι**. Έτσι, σχεδιάζει το κεφάλαιο με χρονικούς κειμενικούς δείκτες:
  - α) χρονικοί προσδιορισμοί (καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον, ἐξ ἀρχῆς, εἵτα),
  - β) επανάληψη ρήματος ἄρχομαι (ἤρξαντο, ἥρξατο).
  - γ) ρητή αναφορά στο συμβεβηκός, ἥτοι στο ιστορικό συμβάν,
  - δ) ιστορικοί χρόνοι.
- Η σκέψη του Σταγειρίτη διέπεται από την **ιστορικότητα της φιλοσοφίας** τόσο στη διαχρονία όσο και στη συγχρονία της. Μάλιστα, ο Αριστοτέλης θα καταστεί ο πρώτος ιστορικός της φιλοσοφίας, καθώς στο Α' βιβλίο θα παραθέσει τη συμβολή όλων των ελλήνων φιλοσόφων·